

ชีวประวัติของเต็งกูมะฮฺมุด มะไฮยิดดิน

ประวัติครอบครัว

เต็งกูมะฮฺมุด มะไฮยิดดินเป็นบุตรคนที่ 6 จากจำนวนพี่น้องทั้งหมด 7คน²⁹ ของเต็งกูอับดุลกาเดร์ กอมารุตดิน³⁰ บุตรเต็งกูสุไลมานชาร์ฟุดดิน (1877-1935) มารดาชื่อเจ๊ะไมมุนะฮฺ มเหสีคนที่ 3³¹

เต็งกูมะฮฺมุด มะไฮยิดดินเกิดเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ 1905 ที่วังจะบังติกอ ปัตตานี มารดาของท่านเสียชีวิตขณะท่านมีอายุ 4 ขวบเศษ จากนั้นท่านได้รับการเลี้ยงดูต่อมาจากเต็งกูเกิมบัง มเหสีองค์แรกของบิดา (Al-Hikmah, 1934 : 17) ด้วยเหตุนี้เต็งกูมะฮฺมุด มะไฮยิดดินได้ใช้ชีวิตของท่านในวัยเยาว์ช่วงระยะเวลาหนึ่งที่วังจะบังติกอ ซึ่งเป็นสถานที่เกิด (Walker D., 1972 : 375) จากการได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรัก เปรียบเสมือนแก้วตาดวงใจของผู้เป็นบิดานี้เอง ทำให้ท่านเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น และมีธรรมาศยดี เป็นบุคคลไม่ถือตัว ง่ายในการคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูง ท่านจะคบค้าสมาคมกับเพื่อนในทุกระดับ เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพ ทำทางที่อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักกาลเทศะ และมีใบหน้าที่ยิ้มแย้มอยู่เสมอ (Mohd. Zamberi, 1999 : 38)

ชีวิตในวัยหนุ่มของเต็งกูมะฮฺมุด มะไฮยิดดิน มุฮัมมัด ชัมเบอร์รี่ (Mohd. Zamberi, 1999 : 39) ท่านมีเพื่อนสนิท 3 คน คือ

1. นิอะฮฺหมัด กามิล (Nik Ahmad Kamil) บุตรของนิมะฮฺมุด (Nik Mahmud) มุขมนตรีกลันตัน
2. เต็งกูฮัมซะฮฺ (Tengku Hamzah) บุตรของเต็งกู ไชนัลอาบีดีน (Tengku Zainal Abidin) อุปราชแห่งกลันตัน และ
3. นิมุสตอฟา (Nik Mustafa) บุตรของ มุฮัมหมัด (Muhammad)

ในจำนวนเพื่อนทั้งสามคนนี้ นิอะฮฺหมัด กามิล เป็นเพื่อนที่ท่านสนิทที่สุดโดยจะไปไหนมาไหนกับเพื่อนคนนี้ด้วยกันเสมอ ในปี ค.ศ. 1932³² ขณะอายุ 22 ปี ท่านได้สมรสกับเต็งกูไชนับ บุตรีของสุลต่านมุฮัมหมัดที่ 4 และเป็นน้องสาวของสุลต่านอิสมาอีล สุลต่านแห่งกลันตันในสมัยนั้น (Willson, 1987 : 376) ทั้งสองมีบุตรด้วยกัน 5 คน คือ เต็งกูมะฮฺนุ (Tengku Maknu) เต็งกูเยฮาฮารอดุล มะฮฺนุ (Tengku Jauharatul Maknu) เต็งกูนาฟิซะฮฺ (Tengku Nafisah) เต็งกูไมมุนะฮฺ (Tengku Maimunah) เต็งกูสุไลมาน ชาร์ฟุดดิน (Tengku Sulaiman Sharifuddeen) และอิบราฮิม อาวัง

²⁹ พี่น้องทั้ง 7 คนของท่านคือ เต็งกูไชนัลอาบีดีน เต็งกูบือฮาร์ซาบิเตาะฮฺ เต็งกูรัตซะฮฺ เต็งกูกามารียะฮฺ เต็งกูยูซุฟและเต็งกูเราะฮฺมะฮฺ ทั้งหมดเติบโตที่กลันตันและได้รับการศึกษาที่โกตาบารู กลันตัน

³⁰ กษัตริย์ปกครองปัตตานีองค์สุดท้าย

³¹ พระมเหสีทั้ง 3 ของเต็งกูอับดุลกาเดร์ กอมารุตดิน คือ เต็งกูเกิมบัง เต็งกูปัตตรี และเต็งกูไมมุนะฮฺตามลำดับ

³² ชัมเบอร์รี่ มาลิก ได้กล่าวว่าท่านแต่งงานในปี ค.ศ. 1930

(Ibrahim Awang) ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมมีฐานะเป็นบุตรคนโตในครอบครัว (Aziz Mahmood, 1985 : 2) ในฐานะที่เติ้งกมุชมุต มะไฮยิตดินเป็นน้องเขยของสุลต่านแห่งกลันตันนี้เองทำให้ฐานะการเป็นอยู่ทางสังคมของท่านยิ่งมั่นคง และได้รับความเคารพนับถือจากชาวกลันตันมากยิ่งขึ้น

การศึกษาและประสบการณ์การทำงาน

การศึกษา

เติ้งกมุชมุต มะไฮยิตดิน ได้รับการศึกษาครั้งแรกระหว่างปี ค.ศ 1916-1918 ที่โรงเรียนปาตังการัง (Padang Garong) โกตาบารู กลันตัน จากนั้นได้ย้ายไปยังโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามที่โกตาบารูเป็นเวลา 2 ปี ระหว่างปี ค.ศ. 1920-1923 ท่านได้เข้ารับการศึกษาคือที่โรงเรียนรอยัลอัลสัสมัชชุก์ที่กรุงเทพฯ เป็นเวลา 3 ปี ทั้งนี้เนื่องจากบิดาของท่านต้องการให้ท่านได้รับการศึกษาภาษาไทย (Al-Hikmah, 1934 : 17)

เนื่องจากในสมัยนั้นชาวมลายูปัตตานีเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อระบบการปกครองของประเทศไทย ทำให้เกิดการต่อต้านการปกครองของประเทศไทยอย่างประปรายในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะที่ปัตตานี จนในที่สุดเกิดการจลาจลขึ้นที่หมู่บ้านลาเกาะ ในเขตอำเภอมาฆอ จังหวัดปัตตานี (Abdullah Tahir, 1985 : 217) ทำให้ชาวมลายูปัตตานีจำนวนมากถูกตำรวจไทยจับและยิงเสียชีวิต จากเหตุการณ์ครั้งนี้เองทางรัฐบาลประเทศไทยมองว่าเติ้งกูอับลกาเตร กอมารุดดิน ผู้เป็นบิดาของเติ้งกมุชมุต มะไฮยิตดิน มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ครั้งนี้ ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว เติ้งกูอับลกาเตรจึงพาครอบครัวไปอยู่ที่กลันตัน ทำให้เติ้งกมุชมุต มะไฮยิตดินจำต้องลาออกจากสถาบันการศึกษารอยัลอัลสัสมัชชุก์ที่กรุงเทพฯ และเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนภาษาอังกฤษของรัฐบาล (Government English School) ที่เกาะปีนังในปี ค.ศ.1923 -1925 (Al-Hikmah, 1934 : 17) จากประสบการณ์ที่ท่านได้รับจากโรงเรียนศาสนาและจากโรงเรียนไทยก่อนหน้านี้ ทำให้ท่านสามารถปรับตัวเข้ากับโรงเรียนอังกฤษได้เป็นอย่างดี แม้ครูผู้สอนส่วนใหญ่ที่โรงเรียนแห่งนี้เป็นคนต่างชาติ แต่ด้วยความพยายาม ความวิริยะอุตสาหะของท่านทำให้ผลการเรียนของท่านอยู่ในเกณฑ์ดี ท่านได้ใช้เวลาศึกษาที่โรงเรียนแห่งนี้เป็นเวลา 3 ปี คือระหว่างปี ค.ศ. 1925-1929 จากนั้นท่านได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียน ปีนัง ฟรี สกูล (Penang Free School) จนสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปลาย (Senior Cambridge) และได้รับประกาศนียบัตรเกียรตินิยมระดับมัธยมปลาย (I.M.S.) เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 1933 (Al-Hikmah, 1934 : 17)

การเรียนที่โรงเรียน ปีนัง ฟรี สกูล นักเรียนทุกคนจะได้รับการฝึกฝนในด้านวิชาการต่างๆ อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่ออย่างต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ดังนั้นวิชาที่สอนส่วนใหญ่จึงเน้นเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ วรรณคดีอังกฤษ และเกี่ยวกับการจรรีกรักภักดีต่อจักรวรรดินิยมอังกฤษ พร้อมกันนั้นยังสอนเกี่ยวกับอารยธรรมแบบตะวันตก ด้วยความวิริยะอุตสาหะของท่านในด้านการเรียน ทำให้ท่านประสบความสำเร็จในด้านวิชาการเหล่านี้และเป็นนักเรียนดีเด่นคนหนึ่งของโรงเรียน

เมื่อก่อนสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน ปีนัง ฟรี สกูล ท่านได้รับทุนการศึกษาไปศึกษาต่อในสาขาวิชาการแพทย์ ที่วิทยาลัยการแพทย์คิงเอ็ดเวิร์ดที่ 7 (King Edward VII Medical College)

ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่รับนักเรียนเข้าเรียนน้อย และมีนักเรียนให้เป็นแพทย์อย่าง เดียว ทุนการศึกษาดังกล่าวเป็นทุนที่เตรียมไว้สำหรับเด็กชาวมลายูที่เรียนดีเท่านั้น แต่เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิตดินได้ปฏิเสธโอกาสนี้ไปโดยสละทุนการศึกษาให้กับเพื่อนของท่านคนหนึ่งที่มีเชื้อสายเงินมาจาก ครอบครัวที่ยากจนไปศึกษาแทน (Willson H., 1992 : 37) หลังจากนั้นท่านได้กลับไปอาศัยกับ ครอบครัวที่โกตาบารู กลันตัน ในขณะที่อาศัยอยู่กับครอบครัวและกับบรรดาพี่น้องของท่านนั้นท่านได้ รับมอบหมายหน้าที่จากบิดาให้เป็นผู้จัดการ และดูแลทรัพย์สินของครอบครัวให้สมบูรณ์และมีความเป็น ระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น (Mohd. Zamberi, 1999 : 38)

ชีวิตการทำงาน

1 การประกอบธุรกิจ

เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิตดิน ได้เริ่มประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการค้าขายตั้งแต่ก่อนสงครามโลก ครั้งที่ 2 แต่ในขณะนั้นท่านเป็นที่รู้จักในนามศึกษานิเทศก์โรงเรียนมลายูกลันตัน ในฐานะผู้มีบทบาททาง ด้านการศึกษา (Penguasa Pelajaran Negeri) มากกว่า

เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิตดิน เป็นบุคคลหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในด้านการประกอบธุรกิจที่ โกตาบารู กลันตัน จนได้รับชานนามว่า “The first Royal - born to go into business” (Haemidra N., 1976 : 224) ในวัยหนุ่ม เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิตดินเป็นคนชอบซื้อจักรยานมาก ในสมัยนั้นจะเห็น ท่านซื้อจักรยานรอบโกตาบารูอยู่เป็นนิจ พร้อมสังเกตการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ใน ความคิดของท่าน ท่านคิดว่าสังคมชาวมลายูโดยส่วนใหญ่มีฐานะยากจน จากการที่เป็นคนชอบจักรยาน นี้เองเป็นแรงจูงใจให้ท่านเปิดร้านค้าแห่งหนึ่งในโกตาบารู ชื่อว่า “Kedai Kita” (ร้านของเรา หรือ Our Shop) ตั้งอยู่บนถนนสุลต่านะฮ์ไซนับ (Sultanah Zainab Road) (Willson H., 1992 : 37) ภายในร้านทั้ง 2 ชั้นนั้นแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกสำหรับ “ร้านของเรา” เป็นร้านค้าจำหน่ายจักรยาน ยี่ห้อเมียด (Mead) จักรยานนำเข้าจากประเทศอังกฤษและจำหน่ายของใช้ทั่วไป เช่น เสื้อผ้านำเข้าพร้อมกับ อุปกรณ์กีฬาต่างๆ (Aziz Mahmood, 1985 : 97 quoting Abubakar Ahmadi (Interview), January 14, 1985) ส่วนที่สอง เป็นศูนย์กลางขายส่งสินค้าของชำตามร้านขายของชำอื่น ๆ สินค้าที่ขาย ได้แก่สิ่งจำเป็นในแต่ละวัน เช่น เกลือ หัวหอม เป็นต้น นอกจากนั้นยังขายสินค้าประเภท “สินค้าควบคุม” เช่น ข้าวสาร ผัก นม และอีกหลายอย่างที่เป็นสินค้าหายากตามร้านค้าทั่ว ๆ ไปในสมัยนั้น สำหรับ ส่วนสุดท้ายของร้านหรือส่วนที่สาม ซึ่งเป็นส่วนข้างบนของ “ร้านของเรา” และร้านขายของชำนั้นเป็น ห้องเรียนใช้เรียนตัดเย็บเสื้อผ้าสำหรับสตรีที่อาศัยรอบเมืองโกตาบารู ชื่อว่า “Tailoring School” สอน โดยอับดุลรานี (Abdul- Rani) ซึ่งเป็นครูที่จบหลักสูตรการศึกษาสาขานี้โดยตรงจากประเทศสิงคโปร์ (Aziz Mahmood, 1985 : 97 quoting Abubakar Ahmadi (Interview), January 14, 1985)

จากการประกอบธุรกิจนี้ท่านเคยเขียนจดหมายไปยังที่ปรึกษาอังกฤษขององค์สุลต่าน (The Sultan's British Adviser) เพื่อโฆษณาจักรยานที่มีขายในร้านของท่าน จดหมายดังกล่าว วิลสัน เฮช. (Wilson H., 1992 : 39 quoting Penasihat British, Kelantan Fail 1217/1930) ได้บันทึกไว้ ว่า

“ เรามีความภาคภูมิใจที่จะเสนอแก่ท่านว่า จักรยานยี่ห้อนี้เป็นที่รู้จักในประเทศอังกฤษและได้รับความชื่นชมจากคนจำนวนมากเป็นเวลานานแล้ว เป็นจักรยานที่ผลิตในประเทศอังกฤษจากเหล็กกล้าคุณภาพดี รับประกัน 10 ปีเต็ม เป็นจักรยานที่ดีที่สุดเหมาะสำหรับรัฐบาลใช้สำหรับบริการด้านจดหมายและงานบริการด้านต่างๆ ราคาข่อมเยามาก

เรามีจักรยานหลากหลายรูปแบบ เหมาะสำหรับการใช้งานและการใช้จ่าย มีแบบ “Marvel Roadster” เป็นตัวอย่างที่คุณสามารถมาสัมผัสได้ที่ร้านของเรา ถ้ารัฐบาลสนใจในจักรยานรุ่นนี้เราจะลดราคาเป็นพิเศษ

มันเป็นจักรยานที่พิเศษมาก ปลอดภัยแก่ผู้ใช้ “จักรยานมิด” จักรยานจากเหล็กกล้าที่ดีที่สุดที่ผลิตในอังกฤษ มีราคาข่อมเยา”

เรายินดีที่จะรับใช้ท่าน

เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดีน

ผู้จัดการ

จากจดหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความฉลาดของท่านในการประกอบธุรกิจ รู้จักหาลูกค้าและโฆษณาสินค้าของตนเองให้ลูกค้าสนใจและหันมาบริโภคสินค้าของตน การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นนโยบายหลักของการทำธุรกิจที่นักธุรกิจส่วนใหญ่ทำเพื่อโฆษณาสินค้าของตนเอง

นอกจากธุรกิจทั้งสามส่วนดังกล่าวแล้วเต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดีนยังได้ทำธุรกิจหุ้นกับพี่เขยของท่าน เต็งกูอิสมาอิล³³ โดยเปิดร้านค้าชื่อว่า “T. Ismail” ตั้งอยู่บนถนนอิสมาอิล โกตาบารู กลันตัน เป็นร้านขายสินค้าประเภทของใช้ต่างๆ เช่น เสื้อผ้า รองเท้าและของอื่นๆ อีกหลายชนิดที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ (Aziz Mahmood, 1985 : 97 quoting Abubakar Ahmadi (Interview), January 14, 1985) และเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางธุรกิจ ท่านได้เปิดร้านค้าอีกแห่งหนึ่งชื่อว่า “Tengku Mahmood Mahyiddeen, General Importer Stationer Commission and Newsagent” เป็นร้านขายของชำขนาดใหญ่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นร้านค้าส่งออกและนำเข้าข่าวสารกับเกลือ โดยการนำข่าวสารจากประเทศไทยส่งไปยังกลันตันและตรังกานู (Haemindra N., 1976 : 205)

ร้านค้าดังกล่าวท่านมิได้เป็นผู้ดูแลด้วยตนเอง แต่มีผู้ทำหน้าที่ดูแลที่ไวใจได้จำนวนหลายคน เช่น อิสมาอิล บิน บักดี เจ๊ะบงซูและกามารุสสามาน กำไรจากการประกอบธุรกิจของท่านทั้งหมดประมาณ 3,000 เหรียญต่อเดือน ในสมัยนั้นอยู่ในระดับจำนวนมหาศาลทีเดียว (Aziz Mahmood, 1985 : 97)

ในปี ค.ศ. 1939 เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดีนได้ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยท่านได้เปิดรีสอร์ทบนพื้นที่ 75 เอเคอร์ (Straits Times, 1947 : 8) ที่กลันตัน รีสอร์ทดังกล่าวมีชื่อว่า

³³ เต็งกูอิสมาอิล เป็นสามีเต็งกูบือฮัซ ซาบีเตาะฮู พี่สาวเต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดีน

“Pantai Cinta Berahi”³⁴ หรือ “หาดแห่งความรัก” (The Beach of Passionate Love) (Willson, 1987 : 376) ตั้งอยู่บนชายหาดกลันตัน ห่างจากตัวเมืองโกตาบารูไปทางทิศตะวันออกประมาณ 7 กิโลเมตร (Straits Times, 1947 : 8)

ในขณะที่ประกอบธุรกิจ ท่านยังได้สังเกตและคลุกคลีกับประชาชนชาวมลายู บางครั้งธุรกิจของท่านยุ่งมากทำให้ท่านจำเป็นต้องขี้จักรยานไปทุกแห่งของเมืองเพื่อหน้าที่ทางธุรกิจ จากการที่ได้คลุกคลีกับชาวบ้านนี้เองทำให้ท่านได้รู้ถึงชีวิตการเป็นอยู่ที่แท้จริงของประชาชนที่อยู่ภายใต้การล่าอาณานิคม (Mohd. Zamberi, 1999 : 41)

2 การเป็นศึกษานิเทศก์โรงเรียนมลายูกลันตัน

แม้ท่านจะมีความถนัด ชอบในด้านการค้าขายและการประกอบธุรกิจ แต่ความใฝ่ฝันของท่านในเรื่องนี้ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากท่านได้รับการขอร้องจากฝ่ายรัฐบาล โดยเฉพาะจากสุลต่านแห่งกลันตันให้รับหน้าที่เป็นศึกษานิเทศก์โรงเรียนมลายูเพราะในขณะนั้นขาดบุคคลในพื้นที่ที่เหมาะสมกับตำแหน่งนี้

“ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้น เต็งกูมะฮมูด มะไฮยัตดิน เป็นที่รู้จักในนามเจ้าหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งในสำนักงานการศึกษากลันตัน (Jabatan Pelajaran Negeri Kelantan) เป็นบุคคลเชื้อสายมลายู รับหน้าที่เป็นศึกษานิเทศก์โรงเรียนมลายูกลันตัน” (Aziz Mahmood, 1985 : 104-105)

ท่านเริ่มทำงานในสำนักงานการศึกษากลันตันในตำแหน่งศึกษานิเทศก์เมื่อเดือน กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1933 (CO.825/35 No.75934) แทนที่เจ๊ะอับดุลฮาดี³⁵ บิน³⁶ ฮาซัน อดีตศึกษานิเทศก์โรงเรียนมลายูที่ยืมตัวจากสหพันธรัฐมลายู (KAR³⁷, 1936 : 40) หลังจากเจ๊ะอับดุลฮาดีได้ทำงานในตำแหน่งศึกษานิเทศก์โรงเรียนมลายูกลันตันเป็นเวลา 2 ปี จากนั้นในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 1933 เจ๊ะอับดุลฮาดีจำเป็นต้องลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย (KAR, 1993 : 24)

³⁴ ปัจจุบันสถานที่แห่งนี้มีชื่อว่า “Pantai Semut Api” อยู่ที่กลันตัน ประเทศมาเลเซีย

³⁵ เจ๊ะอับดุลฮาดีดั้งเดิมมาจากมะละกา เคยอุทิศตนโดยเป็นผู้บรรยายที่ Maktab Perguruan Sultan Idris ดันหยงมาลิม รัฐเปรัก สมัยที่ท่านทำงานที่นี่ ท่านเป็นคนที่มีความคล่องแคล่วว่องไว กระตือรือร้น และมีความกล้าหาญในการปลุกฝังพลังแห่งชาตินิยมให้กับบรรดานักศึกษา จนเกิดนักวิชาการชาตินิยมขึ้น เช่น อิบรอฮิม บินยะฮูบ และ ฮาซัน บิน มานาน (Ismail Saleh, 1971. “Inteligensia Didekan Melayu Dalam Politik Tanah Melayu 1920-1945”, *Jurnal Sejarah Universiti Malaya, Kuala Lumpur.*)

³⁶ บิน เป็นคำจากภาษาอาหรับ “Ibn” อิบน์ แปลว่า บุตร

³⁷ Kelantan Annual Report

เนื่องจากเต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดีน ด้อยประสบการณ์ในด้านบริหารการศึกษา ท่านจึงถูกส่งตัวไปยังยะโฮร์เพื่อเข้าร่วมสัมมนาที่สำนักงานศึกษาธิการแห่งยะโฮร์เป็นเวลา 1 เดือน เมื่อกลับมาจากยะโฮร์ท่านจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นศึกษานิเทศก์โรงเรียนมลายูอย่างสมบูรณ์ (Nik Anuar, 1978 : 40) การรับตำแหน่งศึกษานิเทศก์นับเป็นสิ่งที่ดีสำหรับท่าน (ดูรูปที่ 6,11 หน้า 100,104) เพราะท่านได้ถือโอกาสนี้ปฏิรูปการศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวมลายูเกี่ยวกับการศึกษาระบบเซคิวลาร์ เพราะระยะเวลา 30 ปีก่อนหน้านั้น (ช่วงก่อนปี ค.ศ.1930) ผู้ปกครองส่วนใหญ่นิยมส่งลูกเข้าศึกษาในโรงเรียนปอเนาะหรือโรงเรียนศาสนาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ทำให้โรงเรียนระบบเซคิวลาร์มลายู หรือโรงเรียนมลายู (ชื่อที่เรียกในสมัยนั้น) ต้องปิดทำการสอนชั่วคราว เนื่องจากไม่มีนักเรียนมาเรียน แตกต่างกับการศึกษาระบบปอเนาะที่มีนักเรียนเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก (KAR, 1936 : 38)

การศึกษาระบบเซคิวลาร์เน้นหนักการศึกษาทางโลกหรือการศึกษาสายสามัญ เช่น เกี่ยวกับจักรวาลวิทยา คณิตศาสตร์ เกษตรกรรม ในขณะที่โรงเรียนปอเนาะเน้นหนักการศึกษาทางด้านจิตใจหรือศาสนา เช่น ความรู้เกี่ยวกับวิชาฟิกฮฺ เตาฮีด ตะเซวูฟและอัลกุรอาน ชาวมลายูในสมัยนั้นไม่ต้องการให้ลูก ๆ เข้าเรียนในโรงเรียนระบบเซคิวลาร์ เพราะถือว่าการศึกษาระบบเซคิวลาร์มาจากตะวันตก (อังกฤษ) และมีความเกี่ยวข้องกับกาฟิร³⁸ ดังนั้นโรงเรียนระบบเซคิวลาร์จึงมีชื่อเสียงมากโดยเฉพาะกับสังคมชาวกลันตันในสมัยนั้น

ในฐานะศึกษานิเทศก์โรงเรียนมลายูแห่งกลันตัน เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดีนได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบหน้าที่ทางการศึกษา และพัฒนาการศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น การจัดกลุ่มไปทัศนศึกษาและเยี่ยมชมโรงเรียนในทุกภูมิภาคนั้นเพื่อให้ระบบการบริหารงานทางการศึกษามีความเจริญก้าวหน้า และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนั้นท่านได้เปิด “โรงเรียนฝึกหัดครู” (Sekolah Latihan Guru) เพื่อแก้ปัญหาครูไม่เพียงพออันเนื่องจากจำนวนสถาบันการศึกษาและนักเรียนเพิ่มมากขึ้น เพราะในสมัยของท่านมีการสนับสนุนทางการศึกษา สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูด้วยกัน ครูกับนักเรียน และครูกับฝ่ายรัฐบาลมากขึ้น ทำให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา เกี่ยวกับเรื่องนี้อาซิส มะฮุมุด (Aziz Mahmood, 1985 : 104-105) ได้อธิบายว่า

“ท่านเป็นหัวหน้าสถาบันการศึกษาแห่งกลันตันที่มีความมั่นคง
ท่านเป็นคนมีความวิริยะอุตสาหะ คล่องแคล่วว่องไว และมีความรับผิดชอบ
ต่อหน้าที่ ท่านจึงเป็นที่ยกย่องนับถือและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป...”

แม้จะด้อยประสบการณ์ในด้านการศึกษา ท่านได้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ความใฝ่ฝัน และความตั้งใจจริงในหน้าที่ ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ท่านปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ท่านได้ทำให้ระบบการศึกษาที่กลันตันมีการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ สร้างความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษามากมาย และได้ก่อตั้งโรงเรียนระบบอังกฤษของรัฐบาลแห่งแรก (Nik Anuar, 1978 : 40) เพื่อยกระดับของครูผู้สอนอีกด้วย ท่านได้ให้ความสำคัญและหาแนวคิดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ มีการ

³⁸ ผู้ที่นับถือศาสนาอื่นนอกจากศาสนาอิสลาม

วางกฎระเบียบต่างๆ เช่น เกี่ยวกับระเบียบการรับสมัคร การลงทะเบียนเรียน³⁹ เป็นต้น นอกจากนี้ท่านมีความคิดว่าควรมีโรงเรียนสำหรับสตรีโดยเฉพาะ ดังนั้นท่านจึงได้เสนอแนวความคิดนี้ต่อรัฐบาลเพื่อก่อตั้งโรงเรียนสำหรับสตรีขึ้นในเวลาต่อมา

2.1 โรงเรียนสตรีของรัฐบาล

ในปี ค.ศ. 1936 ข้อเสนอเกี่ยวกับการเปิดโรงเรียนสำหรับสตรีของเต็งกูมะฮมุด มะไฮยิด-ดีนต่อรัฐบาลประสบความสำเร็จอย่างสูง วัตถุประสงค์ของการเปิดโรงเรียนแห่งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้แก่เด็กหญิงมลายูได้รับการศึกษาในโรงเรียนระบบเซคิวลาร์ของรัฐบาลที่เตรียมไว้สำหรับสตรีโดยเฉพาะ โรงเรียนสำหรับสตรีแห่งแรกที่กัลันตัน ชื่อว่า “โรงเรียนสตรีของรัฐบาล” (Sekolah Perempuan Kerajaan) โดยเป้าหมายหลักของการก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้คือ

“เพื่อเตรียมความพร้อมแก่เด็กหญิงทางด้านต่างๆ เกี่ยวกับการเป็นภรรยาที่เหมาะสมสำหรับเจ้าหน้าที่ของชาวมลายู...” (KAR, 1937 : 52)

เป้าหมายดังกล่าวจึงเป็นที่ยอมรับของสังคมชาวมลายูโดยทั่วไป เพราะชาวมลายูในสมัยนั้นยังคงยึดติดกับความคิดที่ว่า กลุ่มสตรีนั้นเหมาะสมเพียงแค่การเป็นแม่บ้านเท่านั้น อย่างไรก็ตามพบว่ามีชาวมลายูที่ยังไม่เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้ในพื้นที่ของพวกเขา ถือว่าเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในสังคมทั่วไป โรงเรียนแห่งนี้มีความแตกต่างจากโรงเรียนอังกฤษสำหรับนักเรียนชาย เพราะการเรียนและหลักสูตรจะเน้นที่ตัวนักเรียนหญิงเพื่อเตรียมความพร้อมทางด้านการคิดและการเป็นภรรยาที่ดีมากกว่าที่จะศึกษาถึงเทคนิคทางการศึกษา (KAR, 1937 : 52) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาจึงเน้นทางด้านคหกรรมศาสตร์เป็นหลัก เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิดดีนเองได้จัดโครงการฝึกหัดครู เนื่องจากท่านเห็นว่าการเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จจะต้องมีการพัฒนาคุณภาพของตัวครู และอาจารย์ผู้สอน เพราะท่านคิดว่าความสมบูรณ์และความสำเร็จทางการศึกษาจะไม่ประสบผลสำเร็จ หากคุณภาพของครูผู้สอนอยู่ในระดับต่ำ (KAR, 1936 : 57 quoted in Nik Anuar, 1978 : 41)

ระหว่างการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนนี้ นักเรียนหญิงได้ไปเรียนที่โรงเรียนปาตังเซอร์ซิลล์ (Padang Churchill) เป็นการชั่วคราว โดยแยกเป็นเอกเทศจากนักเรียนชาย โรงเรียนแห่งนี้มีครูผู้รับผิดชอบหน้าที่ชั่วคราวจำนวน 2 คน คือ ครูนีฮาลิมะฮ์ บินตี อับดุลเราะฮ์มาน (Cikgu Nik Halimah binti Abdul Rahman) และครูวันมัส บินตี อิบรอฮิม (Cikgu Wan Mas binti Ibrahim) ครูทั้งสองมีหน้าที่ดูแลนักเรียนทั้งหมด 80 คน ซึ่งในขณะนั้นถือว่าจำนวนนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่มากพอสมควร

³⁹ รายละเอียดมีกล่าวต่อไป

ในระยะแรกโรงเรียนนี้ รับนักเรียนเข้าศึกษาจากกลุ่มผู้มีฐานะดีจำนวนทั้งหมด 19 คนเท่านั้น แต่หลังจากนั้นได้รับนักเรียนจากบุคคลธรรมดาทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยในเขตรอบตัวเมืองโกตาบารู เห็นได้ว่าตลอดปี ค.ศ. 1936 นักเรียนหญิงที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนแห่งนี้มีจำนวน 94% รัฐบาลกลับต้นได้ส่งครูหลายคนไปเรียนที่โรงเรียนฝึกหัดครูสตรีมะละกา (Maktab Perguruan Perempuan Malaka) (Aziz Mahmood, 1985 : 31) เพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่จะเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนแห่งนี้ต่อไป และหวังว่าบุคลากรเหล่านี้สามารถจะพัฒนาโรงเรียนสตรีของรัฐบาลให้มีความเจริญก้าวหน้าเท่ากับโรงเรียนสตรีอื่นๆ ในดินแดนมลายู (KAR, 1936 : 43 ; Nik Anuar, 1978 : 40)

เมื่อโรงเรียนสตรีรัฐบาลมีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้นจึงจำเป็นต้องย้ายจากสถานที่เดิมซึ่งเป็นอาคารชั่วคราว คือ จากอาคารของโรงเรียนปาตังเซอร์ซิลล์ (Padang Churchill) ไปยังสถานที่ถาวรของโรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนมร์เบา (Merbau Road) ก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1937 มีจำนวนห้องเรียนทั้งหมด 4 ห้อง เริ่มตั้งแต่ชั้น 1-4 มีครูสตรีปฏิบัติหน้าที่จำนวน 5 คน ภายหลังโรงเรียนแห่งนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “Sekolah Perempuan Merbau” (โรงเรียนสตรีมร์เบา) โดยมี ครูนิมร์ยัม บินตี นิยูซุฟ (Cikgu Nik Mariam binti Nik Yusuf) เป็นครูใหญ่คนแรกของโรงเรียน ต่อมาโรงเรียนนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ไซนัับ อิงลิช สกูล” (Zainab English School) ซึ่งเป็นชื่อของราชินีแห่งกัลันตันในสมัยนั้น (KAR, 1938 : 51)

จากความเจริญก้าวหน้าและมีชื่อเสียงของโรงเรียนสตรีรัฐบาลแห่งนี้ทำให้สังคมชาวมลายูมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติเดิมเกี่ยวกับการศึกษา โดยเฉพาะกับกุลสตรี ผู้เป็นบิดามารดาจะมองหาชายเพื่อเป็นคู่ครองแก่บุตรสาว และในขณะที่เรียนพ่อแม่ของนักเรียนจะให้ลูกสาวพักอยู่ที่บ้าน เพราะในขณะที่เรียนจะสามารถทำงานบ้านไปด้วย ทั้งนี้เพื่อฝึกฝนเกี่ยวกับหน้าที่การเป็นแม่บ้าน แต่เมื่อโรงเรียนแห่งนี้ได้ก่อตั้งขึ้น ทัศนคติและค่านิยมเดิมของสังคมชาวมลายูได้เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งยังได้สร้างความพึงพอใจแก่บิดามารดาที่ส่งลูกไปเรียนอีกด้วย เนื่องจากโรงเรียนสตรีรัฐบาลแห่งนี้มีเป้าหมายเพื่อฝึกเด็กผู้หญิงให้เป็นกุลสตรีและเป็นแม่บ้านที่ดี (KAR, 1935 : 36 ; Aziz Mahmood, 1985 : 17) เป็นการสนองตอบเจตนารมณ์ และความต้องการของบิดามารดาเด็กได้เป็นอย่างดี

เมื่อโรงเรียนสตรีมีความเจริญก้าวหน้าและมีชื่อเสียงมากขึ้นทำให้แนวความคิดของเต็งกูมะฮฺมุด มะไฮยิดดินเกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆ ที่ได้ถ่ายทอดผ่านระบบการศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคมชาวมลายูโดยทั่วไป แม้โรงเรียนแห่งนี้จะเน้นการศึกษาทางด้านคหกรรมศาสตร์และหัตถกรรม (วิชาที่สอนได้แก่ ตัดเย็บเสื้อผ้าและถักโครเชร์) แต่ก็ได้สร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านวิชาการเป็นอันมาก (Nik Anuar, 1978 : 40)

จากการก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้เป็นความสำเร็จขั้นหนึ่งจากความพยายามของเต็งกูมะฮฺมุด มะไฮยิดดิน เพราะโรงเรียนแห่งนี้ได้กลายเป็นโรงเรียนต้นแบบ และเป็นโรงเรียนที่เบิกทางให้กับโรงเรียนอื่นในเวลาต่อมา

สำหรับกุลบุตร บิดามารดาสังคมชาวมลายูกลับต้นในสมัยนั้นได้ส่งลูกไปเรียนโรงเรียนแห่งอื่น ทั้งนี้เพื่อให้ลูกผู้ชายได้เรียนรู้เกี่ยวกับการอ่าน การคิด การคำนวณ และการเขียน เพื่อกลับมารับ

ราชการที่สำนักงานของรัฐบาลหากมีโอกาสและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล แตกต่างกับเป้าหมายการเรียนของบุตรที่กลับมาเพื่อเป็นกุลสตรีและเป็นแม่บ้านที่ดีเท่านั้น

2.2 โรงเรียนอังกฤษของรัฐบาล

โรงเรียนสตรีของรัฐบาล ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายรัฐบาลและได้รับการยอมรับจากประชาชนโดยทั่วไป เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิตดินจึงได้เสนอโครงการแก่ฝ่ายรัฐบาลอังกฤษอีกครั้งหนึ่งเพื่อเปิดโรงเรียนอังกฤษแห่งแรกที่กลันตัน แท้จริงแล้วโครงการเพื่อการจัดตั้งโรงเรียนอังกฤษของรัฐบาลแห่งนี้ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 (Nik Anuar, 1978 : 41) แต่จำเป็นต้องขยายเวลาออกไปเนื่องจากรัฐบาลประสบปัญหาทางด้านงบประมาณ แม้ว่าเรื่องงบประมาณเป็นเหตุผลหนึ่งของฝ่ายรัฐบาล แต่เหตุผลที่แท้จริงที่ต้องเลื่อนเวลานั้นเกี่ยวข้องกับประเทศอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมไม่ค่อยสนับสนุนทางด้านการศึกษาแก่ชาวกลันตัน ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมจึงทำให้พวกเขาไม่สนใจที่จะเรียนภาษาอังกฤษ ดังที่ได้กล่าวใน KAR (1936 : 31) ว่า

“การศึกษาภาษาอังกฤษไม่เป็นที่นิยมของประชาชนและจะไม่ทำให้เกิดความสบายแก่รัฐบาลแต่อย่างใด”

ในระหว่างปี ค.ศ. 1933-1934 เจ้าหน้าที่ระดับสูงมีความพยายามอย่างจริงจังในการก่อตั้งโรงเรียนอังกฤษของรัฐบาล (Government English School) ได้แก่ เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิตดิน มร.เอ.ซี. เบเกอร์ (A.C. Baker) ที่ปรึกษาอังกฤษที่กลันตัน นิอะฮุมัด กามิล บินนิมะฮมุด อดคมนตรี ดะโต๊ะ ศรี ซือตียา รายา เจ้าหน้าที่รัฐบาลที่กลันตันและ มร. เจ.เอ. ฮาร์เวย์ (J.A. Harvey) เจ้าหน้าที่อาณานิคมโกตาบารู เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิตดิน และมร.เอ.ซี.เบเกอร์เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและขยันขันแข็งที่สุด ทั้งสองคนจะพบปะเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเปิดโรงเรียนอังกฤษของรัฐบาลเป็นประจำ หลังจากนั้นเต็งกูมะฮมุด มะไฮยิตดินได้นำแนวคิดนี้เสนอแก่สุลต่านแห่งกลันตันเพื่อพิจารณา ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสุลต่านเป็นอย่างดี (Kessler S., 1988 : 83) และในวันที่ 18 พ.ค. 1935 ได้มีการประชุมอีกครั้งหนึ่งเพื่อปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับการสร้างโรงเรียนอังกฤษที่กลันตัน ผลการประชุมมีว่า

“เห็นด้วยที่ต้องมีการศึกษาอังกฤษภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาล ทั้งนี้ต้องมองครุฑที่รับผิดชอบที่แน่นอนภายใต้องค์ระดมคณะกรรมการอิสลาม โรงเรียนอังกฤษแห่งนี้เป็นเสมือนการพัฒนาประเทศ เป็นสิ่งที่ให้ความมั่นใจว่าเพียงพอแล้วกับการที่จะกลับมาสร้างสรรค์ พัฒนาพื้นที่แห่งนี้ใหม่”
(KAR, 1931 : 42)

วันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1935 มร. เอ. ซี. เบเกอร์ ได้เชิญ นิอะฮุมัด กามิล มร.จี. เอ. ฮาเวย์ และเต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิตดิน ไปยังบ้านพักของท่านเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการก่อตั้งโรงเรียนดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง ในการประชุมครั้งนี้มติเห็นชอบให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบชุดหนึ่งที่มีชื่อว่า “เจ้าหน้าที่ด้านการศึกษอังกฤษประจำกลันตัน” โดยมีเต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิตดิน เป็นประธาน (KAR, 1936 : 42)

วันที่ 5 ม.ค. 1936 นับเป็นวันแห่งประวัติศาสตร์สำหรับเต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิตดินและประชาชนชาวกลันตันโดยทั่วไป เพราะในวันนี้รัฐบาลกลันตันได้ตัดสินใจก่อตั้งโรงเรียนอังกฤษแห่งแรกขึ้นภายใต้การบริหารงานที่แยกเป็นเอกเทศออกจากโรงเรียนมลายูอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ภายใต้องค์กรคณะกรรมการอิสลามด้วยกัน โดยให้ชื่อโรงเรียนนี้ว่า “อิสมาอิล อิงลิช สกูล (Ismail English School)” ซึ่งเป็นชื่อของสุลต่านอิสมาอิล ผู้ปกครองกลันตันในสมัยนั้น (ค.ศ. 1921-1944) (KAR, 1931 : 42 ; Nik Anuar, 1987 : 41) เป้าหมายการก่อตั้งโรงเรียนอิสมาอิล อิงลิช สกูล นั้นเพื่อจัดการศึกษาแก่นักเรียนชายทั้งระดับมัธยมต้นและมัธยมปลาย ดังที่ ได้บันทึกไว้ว่า

“เพื่อให้การศึกษาแก่เด็กชายในระดับที่สูงกว่าระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และได้กำหนดกฎเกณฑ์ในการจัดหานักเรียนทุน สร้างความสมบูรณ์ให้กับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามแผนการบริหารของแผนกธุรการ” (KAR, 1934 : 44)

เพื่อให้โรงเรียนแห่งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงได้มีการกำหนดเป้าหมายและรูปแบบของโรงเรียนอิสมาอิล อิงลิช สกูล เริ่มด้วยการเปิดสอนชั้นเดียว มีนักเรียนทั้งหมด 40 คน เป็นนักเรียนชายที่มีอายุต่ำกว่า 12 ปี ชั้นเรียนจะเพิ่มขึ้นทุกปี ปีละ 1 ห้อง เมื่อถึงระดับ Junior Cambridge (ชั้น 7) (KAR, 1936 : 42 ; Aziz Mahmood, 1978 : 22) หรือระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 240 คน และคัดเลือก 20 คนให้เป็นนักเรียนดีเด่นในการสอบระดับ 5⁴⁰ ของโรงเรียนมลายู นักเรียนแต่ละคนต้องจ่ายค่าเทอมเดือนละ 1 ปอนด์ โดยไม่มีทุนการศึกษาให้ (Kessler S., 1988 : 85) นักเรียนส่วนใหญ่มาจากสายราชวัง ครอบครัวที่มีฐานะดี เช่น ตระกูลกษัตริย์ เจ้าหน้าที่รัฐบาล คหบดี นักธุรกิจ พ่อค้า ขณะเรียนพวกเขาจะอาศัยกับครอบครัวในตัวเมืองโกตาบารู (Nik Mohammed, 1988 : 87) สำหรับบุคลากรที่สมัครเข้าทำงานในโรงเรียนแห่งนี้เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิตดิน ที่ปรึกษาอังกฤษแห่งกลันตัน เลขาธิการรัฐบาลแห่งกลันตัน และหัวหน้าอาณานิคมโกตาบารูเป็นผู้คัดเลือก (Kessler S., 1988 : 85)

ต้นปี ค.ศ. 1936 นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนอิสมาอิล อิงลิช สกูลมีจำนวนทั้งหมด 42 คน ย่างเข้าสู่ปลายปี ค.ศ. 1936 คงเหลือนักเรียน 33 คนเนื่องจากลาออกไปจำนวน 9 คน (KAR, 1936 : 42-43) แต่เมื่อถึงปลายปีนักเรียนได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 37 คน ตั้งแต่โรงเรียนอิสมาอิล อิงลิช สกูลเปิดทำการสอนมีครูเพียงคนเดียว คือ เต็งกูมะฮุมุด บิน เต็งกูยซุฟ เดิมมาจาก

⁴⁰ เป็นการสอบในชั้นที่ 5 ตามที่ระเบียบของโรงเรียนได้กำหนดไว้

Bukit Martajam เกาะปีนัง รัับหน้าที่เป็นทั้งครูใหญ่ ครูประจำชั้น เลขานุการ และเป็นฝ่ายสวัสดิการของโรงเรียน กล่าวได้ว่าโรงเรียนอิสมาแอล อิงลิช สกูลแห่งนี้ได้พึ่งพาท่านมาตลอด กระทั่งปลายปี ค.ศ. 1936 ครูอีกคนหนึ่งชื่อว่า ยอร์จ ได้เข้ามาเป็นครูผู้ช่วยเต็งกูมะฮุมุด การแต่งกายของนักเรียนโรงเรียนอิสมาแอล อิงลิช สกูล นักเรียนจะนุ่งกางเกงสั้นสีดำเสื้อแขนสั้นสีขาวพร้อมกับใส่ผ้าสีแดงพันรอบเอว ใส่หมวกที่เรียกว่า “ซงเกาะ” เหมือนคนอินเดียหรือเหมือนกับชาวอาซาล เนห์รู ผู้นำประเทศอินเดีย และส่วนใหญ่ใส่รองเท้าสีขาว (Nik Mohammed, 1988 : 85, 88-89)

โรงเรียนแห่งนี้ให้ความสำคัญกับบุคลากรมาก ทั้งนี้เพื่อสามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

“สิ่งที่โรงเรียนแห่งนี้พึงประสงค์เป็นประการแรก คือ บุคลากรที่มีคุณภาพ” (File No.9 K351/1935 Kelantan English Education Committee)

สำหรับห้องเรียนชั้นที่ 1 โรงเรียนแห่งนี้ไม่มีตารางเวลาที่แน่นอน เพราะรูปแบบการบริหารขึ้นอยู่กับเวลารว่างของครูใหญ่เป็นหลัก จึงไม่แปลกหากเห็นว่านักเรียนห้องเรียนแรกมีเวลารว่างมาก และมีความอิสระในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละคน (Rose, 1974 : 70)

ความสำเร็จในการก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้ ถึงแม้ยังมีจุดอ่อนอีกมากในด้านการบริหารงาน และด้านบุคลากรผู้สอน แต่การก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้สามารถกล่าวได้ว่าเป็นการเผยแพร่และสร้างความเจริญก้าวหน้าที่ดีเยี่ยม ทำให้เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิตดินได้รับการขนานนามเป็น “ผู้นำการพัฒนาก่อสถาปนาโรงเรียนอังกฤษรัฐบาลซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาอันดับหนึ่งของกลันตัน” (*The Prime Mover of Establishment of Government English school, the first of its kind in the state of Kelantan*) และจากการก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้เองเป็นการเบิกทางในการก่อตั้งโรงเรียนอังกฤษอื่น ๆ มากมายในปีต่อมา (Tuan Ismail, 1966 : 89)

อย่างไรก็ตามในการจัดตั้งโรงเรียนทั้งสองของเต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิตดินนั้นท่านได้พบกับปัญหาอุปสรรคต่างๆ มากมาย ปัญหาประการแรก คือ เกี่ยวกับชาวอังกฤษในสมัยนั้นที่ถือว่าการให้การศึกษาแก่ชาวมลายูเป็นเพียงเพื่อการรับใช้พวกอังกฤษเท่านั้น ปัญหาประการที่สอง คือ เกี่ยวกับพฤติกรรมของชาวมลายูที่คงมีทัศนคติที่ไม่ดีเกี่ยวกับการศึกษาระบบเซคิวลาร์ พวกเขาถือว่าเป็นรูปแบบการศึกษาของกาฟิร สิ่งเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ไม่ตอบสนองเจตนารมณ์ของชาวมลายูบางคน ดังนั้นปัญหาดังกล่าวถือว่าเป็นเรื่องยากพอสมควรที่จะแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถ้าหากก้าวพลาดไปจะไม่ประสบความสำเร็จแม้เป้าหมายของการก่อตั้งโรงเรียนจะดีเพียงใดก็ตาม ด้วยเหตุนี้เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิตดิน จำเป็นต้องใช้ความเฉลียวฉลาดอย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นงานที่เกี่ยวกับการบริหารงานของฝ่ายรัฐบาลหรือใช้กับสังคมของชาวมลายูทั่วไป

การเข้าสู่วงการการเมือง

การต่อสู้เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น

ในปี ค.ศ. 1890 มหาอำนาจฝรั่งเศสและอังกฤษแข่งขันกันล่าอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แถบแหลมมลายู การแข่งขันของทั้งสองประเทศได้ถึงจุดสูงสุดเมื่อปี ค.ศ. 1893 เมื่อประเทศฝรั่งเศสสามารถครอบครองดินแดนในแถบลุ่มแม่น้ำโขงโดยอาศัยอำนาจจากประเทศไทย สำหรับประเทศอังกฤษได้มุ่งสู่ดินแดนในแถบตะวันออกของแม่น้ำอิระวดีในพม่า ทางใต้ของจีนและทางตอนเหนือของดินแดนมลายูจนถึงคอคอดกระ ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1890 แม้ว่าประเทศอังกฤษจะให้ความเคารพแก่อธิปไตยหรือสถาบันพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยก็ตาม แต่ตัวแทนของประเทศอังกฤษในดินแดนมลายูได้สร้างความกดดันเพื่อให้อำนาจของตนเองสามารถขยายวงกว้างสู่ดินแดนมลายูทางตอนเหนือจนถึงคอคอดกระในประเทศไทย (Nik Anuar, 1978 : 17)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 อุบัติขึ้นในทวีปยุโรปเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1939 อิทธิพลของประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสในแถบเอเชียลดน้อยลง ประเทศญี่ปุ่นเข้าร่วมเป็นฝ่ายอักษะได้ฉวยโอกาสแผ่อิทธิพลของตนลงมาทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยการสนับสนุนให้ชาติที่เป็นอาณานิคมของประเทศยุโรปกอบกู้เอกราชขึ้น (สายจิตต์ เหมินทร์, 2507 : 330) ในวันจันทร์ที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1941 ทหารญี่ปุ่นบุกเกาะฮาวาย ฮองกง ฟิลิปปินส์และแหลมมลายู จอมพล ป. พิบูลสงครามอนุญาตให้ทหารญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็นเส้นทางเดินทัพไปยังแหลมมลายูและพม่า ดังนั้นกองทัพญี่ปุ่นจึงบุกเข้าทางด้านอรัญประเทศและยกพลขึ้นบกที่บางปู จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งที่ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลาและปัตตานี (แถมสุข นุ่มนนท์, 2544 : 21) นอกจากนั้นทหารญี่ปุ่นยังได้บุกโกตาบารูและกลันตัน การที่รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องสละนโยบายความเป็นกลางและหันมาร่วมมือกับญี่ปุ่นนั้นเป็นการประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 1942 (สายจิตต์ เหมินทร์, 2507 : 331)

สงครามครั้งนี้ฝ่ายญี่ปุ่นมีทหารประมาณ 12,000 คน รถบรรทุก 40 คัน และรถถังจำนวน 5 คันได้ยกพลขึ้นบกทางตอนใต้ของประเทศไทยเพื่อเสริมกำลังในการต่อสู้กับฝ่ายอังกฤษที่แหลมมลายู ยุทธการมาตาโดร์ (Operasi Matador) ครั้งนี้ทหารอังกฤษพ่ายแพ้ต่อทหารญี่ปุ่นที่หมู่บ้านเกอโร๊ะ (Keroh) รัฐเปรัก (Mohd. Zamberi, 1999 : 55) การต่อสู้ของทหารญี่ปุ่นกับทหารอังกฤษครั้งนี้รู้จักกันในนาม “สงครามมหาเอเชียบูรพา” (Asia Pasific War) กองทัพญี่ปุ่นนำโดยนายพลอิโรชิมิซึยเห็นอกกองทัพอังกฤษ ประกอบด้วยกำลังทหารส่วนหนึ่งจากกองพันทหารราบที่ 8 ของอินเดีย (Bridgade VIII) และจากกองพันทหารราบชาวมลายูผู้รักชาติ ที่ชื่อว่า “บัตตาเลียน”(Batalian)⁴¹ ทหารมลายูเหล่านี้มาจากทหารกองกำลังอาสาสมัครกลันตัน (Kelantan Volunteer Force หรือ K.V.F.) ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 66 คนภายใต้การนำของกัปตัน เอช. เอ. แอนเดอร์สัน (H.A Anderson) และเต็งกูมะฮมุด มะโฮยิดดีน (Mohd. Zamberi, 1999 : 55-56)

⁴¹ คือทหารมลายูและชาวมลายูที่มีจิตสำนึกในการปกป้องดินแดนจากการรุกรานของข้าศึก

กลันตันได้ก่อตั้งกองกำลังอาสาสมัครที่รู้จักในนาม K.V.F. ในต้นปี ค.ศ. 1940 โดยอยู่ภายใต้หน่วยกองพันทหารราบที่ 9 ของอินเดีย (9th Indian Division) มีศูนย์กลางที่ กิโลเมตร 3/4 ถนนเบอร์ก (Berek) ที่ 12 โกตาบารู กลันตัน สมาชิกส่วนใหญ่มาจากบรรดาครูและเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่มีจิตใจฝักใฝ่ด้านการเมือง เต็งกูมะฮมูด มะไฮยิตดินเองก็ได้เข้าร่วมในกองกำลังนี้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1939 โดยได้รับตำแหน่งจาก A Company Quarter Master Sergeant (Sunday Times, 1947 : 2) ส่วนเป้าหมายหลักของการก่อตั้งกองกำลังอาสาสมัครกลันตันนี้เพื่อช่วยเหลือประเทศอังกฤษในการเผชิญหน้ากับศัตรูทั้งจากภายในและนอกประเทศ นอกจากนั้นยังมีหน้าที่รักษาความสงบภายในประเทศเมื่อยามชาติต้องการอีกด้วย เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น เต็งกูมะฮมูด มะไฮยิตดิน ได้ร่วมต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับกองพันทหารราบที่ 8 (Bridgade VIII) ในกองกำลังอาสาสมัครกลันตันเสมอมา (Aziz Mahmood, 1985 : 42)(ดูรูปที่ 7 หน้า 100)

กองทหารอาสาสมัครกลันตันมีลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบตเทน เป็นแม่ทัพใหญ่ฝ่ายสัมพันธมิตรภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้แต่งตั้งเต็งกูมะฮมูด มะไฮยิตดินเป็นจ่านายสิบ (Sergemt) ท่านได้แสดงความกล้าหาญในการต่อสู้กับทหารญี่ปุ่นที่กลันตันพร้อมกับทหารอังกฤษจากกองพันทหารราบที่ 8 (Nik Anuar, 1978 : 43) นับว่าท่านเป็นผู้หนึ่งที่ต่อต้านญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ให้ยึดครองกลันตัน แต่สุดท้ายก็ประสบความล้มเหลว เมื่อกลันตันตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศญี่ปุ่นประมาณกลางเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1941 ท่านจึงจำต้องล่าถอยพร้อมกับกองพันทหารราบที่ 8 ของอังกฤษจำนวนหนึ่งที่รอดชีวิตจากการต่อสู้กับทหารญี่ปุ่นที่หาดซาบักและลี้ภัยไปตั้งหลักที่ประเทศสิงคโปร์ แล้วเดินทางต่อไปยังประเทศอินเดีย ด้วยเรือ เอส. เอส. กัวลา (S.S. Kuala) (Sunday Times, 1947 : 2)

ขณะที่เต็งกูมะฮมูด มะไฮยิตดิน และทหารอินเดียจากกองพันทหารราบที่ 8 กำลังเดินทางข้ามช่องแคบมะละกาด้วยเรือ เอส. เอส. กัวลา จากประเทศสิงคโปร์เพื่อลี้ภัยยังประเทศอินเดียนั้น เมื่อใกล้ถึงเกาะสุมาตรา เรือ เอส. เอส. กัวลาถูกโจมตีด้วยเครื่องบินระเบิดจากกลุ่มคามิกาเซ่ (Kamikaze) ของทหารญี่ปุ่นทำให้เรือเอส. เอส. กัวลาอับปางลงกลางทะเล (Wan Hashim, 1993 : 78) ในเหตุการณ์ครั้งนี้ทหารอังกฤษได้สังเวชชีวิตที่เกาะป้อมป้อมเป็นจำนวนมาก บางคนถูกคลื่นซัดพาไป บางคนลอยไปติดยังเกาะใกล้เคียงหรือที่หาดสุมาตรา หลังจากเกิดเหตุการณ์นี้ 2-3 วันผู้โดยสารเรือ เอส. เอส. กัวลาจำนวน 250 คน ได้รับการช่วยเหลือจากชาวฮอลันดาไปยังเกาะปีนัง เรียว ซึ่งหนึ่งในจำนวนผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือคือ เต็งกูมะฮมูด มะไฮยิตดิน

บทบาทของเต็งกูมะฮมูด มะไฮยิตดินในเหตุการณ์ครั้งนี้ คือ สามารถช่วยลูกเรืออังกฤษ 2 คนที่ใกล้ตายเนื่องจากจมน้ำใกล้เกาะป้อมป้อม สำหรับตัวท่านเองได้รับความปลอดภัยจากเหตุการณ์ครั้งนี้โดยอาศัยไม้กระดานแผ่นหนึ่งว่ายเข้าสู่ชายฝั่ง (Wan Hashim, 1993 : 78) สำหรับ มุฮัมมัด ชัมเบอร์รี่ (Mohd. Zamberi, 1999 : 4 quoting Tan Sri Ibrahim bin Ismail (Interview), October 17, 1984) ได้อธิบายว่า เต็งกูมะฮมูด มะไฮยิตดินรอดชีวิตโดยการเกาะไม้กระดานแผ่นหนึ่งลอยไปยังช่องแคบมะละกาเป็นเวลาหลายวัน ขณะมีคนพบท่านที่หาดสุมาตราของประเทศอินโดนีเซียนั้น พบว่าร่างกายเต็มไปด้วยบาดแผล ท่านได้ไปลี้ภัยที่ Malayan Lodge, Karol Barg ประเทศอินเดีย

หลังจากสงครามเสร็จสิ้นลงท่านได้รับเหรียญกล้าหาญ (Order of the British Empire หรือ O.B.E.) จากจักรวรรดิบริติชอังกฤษ (Nik Anuar, 1987: 44) นอกจากนี้นายปรีดี พนมยงค์ (ดูรูปที่ 12 หน้า 105) ซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดลในฐานะ หัวหน้าเสรีไทยในประเทศไทยได้กล่าวว่า ในประเทศอินเดียมีนายทหารอังกฤษ คนหนึ่งจัดงานเลี้ยงฉลองและอวยพรให้กับเต็งกูมะฮมุด มะไฮยิดดีนว่า "Long Live the King of Pattani" (ขอให้กษัตริย์แห่งปัตตานีจงทรงพระเจริญ) (เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร, 2529 :35 อ้างจาก นายพร้อม ชูแซ (สัมภาษณ์), 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 1984)

แม้สงครามครั้งนี้ท่านต้องล่าถอยแต่ท่านได้แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญ ความเป็นวีรบุรุษในสมรภูมิการต่อสู้กับทหารญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อปกป้องดินแดนมาตุภูมิ ท่าน ได้เสียสละตนเองโดยยอมจากบ้านและครอบครัวที่กั้นตันมุ่งสู่ประเทศสิงคโปร์และประเทศอินเดีย (Sunday Times, 1947 : 2)

การเป็นหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงใต้ดินอังกฤษฝ่ายมลายู ประเทศอินเดีย (All India Radio)

หลังจากที่เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิดดีนได้ลี้ภัยที่ประเทศอินเดีย ท่านได้รับการต้อนรับและดูแลอย่างดีจากทหารอังกฤษและทหารอินเดีย เนื่องจากท่านมีบุญคุณต่อลูกเรืออังกฤษที่สามารถช่วยเหลือลูกเรือในเหตุการณ์เรือ เอส.เอส.กัวลาถูกโจมตี และที่สำคัญท่านเป็นชาวมลายูเชื้อสายกษัตริย์ที่สมัครใจทำการต่อสู้ด้วยตนเอง (Mohd. Zamberi, 1999 : 59-60) ผู้ที่อาศัยร่วมกับท่านที่ นิวเดลี คือ อิดริส บิน มุฮัมหมัด ชาห์ (Idris bin Mohd. Shah) เราะฮูมาน บินยูซุฟ (Rahman bin Yusof) มุฮัมหมัด ชูเฟียน ฮาซิม (Mohd. Sufian Hashim)⁴² และชาวอินโดนีเซียคนหนึ่งที่เคยเข้าร่วมทำงานกับท่านในสถานีวิทยุกระจายเสียงใต้ดินอังกฤษฝ่ายมลายู (Wan Hashim, 1993 : 8)

จากความเชี่ยวชาญของท่านนี้เองทำให้ท่านได้รับตำแหน่งหน้าที่ในสถานีวิทยุกระจายเสียงใต้ดินของอังกฤษฝ่ายมลายูเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ 1943 ในตำแหน่งหัวหน้าสำนักงานประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย (Kementrian Penerangan India) ในนาม "Suara Harimau Malaya" (เสียงพยัคฆ์แห่งมลายู) พร้อมกับเพื่อนคนหนึ่งที่มีนามว่าชูเฟียน ฮาซิม (Sufian Hashim) โดยกระจายเสียงจากประเทศอินเดียสู่แหลมมลายูและภาคใต้ของประเทศไทยภายใต้รหัส "ราชาโมเป็ง" (Raja Mopeng) (Aziz Mahmood. 1985 : 45 quoting T. Muhammad bin Hashim (interview), October 4, 1984) การกระจายเสียงนี้ เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิดดีนได้เรียกร้องให้ชาวมลายูต่อต้านประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย โนมิน่าวและชักจูงให้ชาวมลายูมีความจงรักภักดีต่อประเทศอังกฤษ ทำการเผยแพร่ข่าวสารและเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในสมัยนั้น ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมานาม "พยัคฆ์มลายู" (Harimau Malaya) เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไปในนาม "ราชาโมเป็ง" (Raja mopeng) เกี่ยวกับเรื่องนี้ เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร (2529 : 35) ได้กล่าวว่า

⁴² ภายหลังชูเฟียน ฮาซิมได้รับหน้าที่เป็นทนายความประเทศมาเลเซีย

“เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดิน ได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้าประชาสัมพันธ์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงใต้ดินอังกฤษในนิวเดลี ประเทศอินเดีย โดยเรียกร้องให้ชาวมลายูต่อต้านประเทศญี่ปุ่น หลังจากนั้นได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจอีกหลายประการในตะวันออกกลางและในประเทศอังกฤษ”

เพื่อนของท่านหลายคนได้ติดตามรายการนี้ด้วยวิธีการลับ ทั้งนี้เนื่องจากฝ่ายญี่ปุ่นได้สั่งห้ามไม่ให้รับฟังรายการวิทยุในทุกกรณี ผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษประหารชีวิต ยกเว้นสถานีวิทยุที่กระจายเสียงในเรื่องทั่วไปเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้ติดตาม อย่างไรก็ตาม ประชาชนชาวมลายูได้ติดตามรับฟังการกระจายเสียงของสถานีวิทยุกระจายเสียงใต้ดินอังกฤษฝ่ายมลายูนี้ตลอดมา ทำให้เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดินเป็นที่รู้จักมากขึ้น และในขณะเดียวกัน “Suara Harimau Malaya” ก็ยิ่งเพิ่มความเกลียดชังแก่ทหารญี่ปุ่นมากขึ้นเช่นกัน

ที่ประเทศอินเดีย นอกจากท่านได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงใต้ดินอังกฤษฝ่ายมลายูแล้ว ท่านยังมีหน้าที่โฆษณาชวนเชื่อและดูแลหน่วยรับสมัคร (Propaganda and Recruitment Division) อีกด้วย ดังนั้นท่านจึงถูกส่งตัวไปยังตะวันออกกลางโดยเฉพาะที่ประเทศอียิปต์ เมืองหิญาซ ประเทศซาอุดีอาระเบียเพื่อเสริมสร้างอิทธิพลแก่ชาวมลายูให้พ้นจากการครอบงำของฝ่ายอักษะในสงครามโลกครั้งที่ 2 (Nik Anuar, 1978 : 44) และเพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติการเรียกร้องปัตตานีกลับคืนมาจากการปกครองของประเทศไทยเมื่อสงครามยุติลงต่อไป และท่านหวังว่าประเทศอังกฤษจะให้ความช่วยเหลือท่านในด้านสวัสดิการต่าง ๆ เหมือนกับที่ได้ให้ความช่วยเหลือกับชาวมลายูในแหลมมลายู ดังที่ท่านได้กล่าวว่

“ข้าพเจ้าหวังว่าท่านจะมีความเมตตาปรานีให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ยากจน โดยเฉพาะชาวมลายูปัตตานีผู้ซึ่งเพิ่งมาอยู่เคียงข้างพวกเรา การจากไปของพวกเขาอาจจะกลับมาอีกครั้ง (ปัตตานีจะได้รับอิสรภาพกลับคืนมาอีกครั้ง)” (K 1567/755/255)

เพื่อเป็นการตอบแทนการเสียสละของชาวมลายูในกองกำลังอาสาสมัครดังกล่าว ประเทศอังกฤษได้ให้สัญญาว่าจะมอบที่ดินให้คนละ 25 เอเคอร์แก่สมาชิกชาวมลายูเมื่อสงครามเสร็จสิ้นลง และสำหรับเต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดินนั้น ประเทศอังกฤษสัญญาว่าจะให้ความช่วยเหลือในการกอบกู้อิสรภาพของปัตตานีจากอาณานิคมของประเทศไทย ในขณะเดียวกันที่ประเทศอินเดียท่านยังได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ฝึกฝนชายชาวมลายูและชาวมลายูปัตตานีให้เป็นสายลับ โดยสายลับที่ผ่านการฝึกฝนนี้จะถูกส่งไปยังดินแดนมลายู หรือทางตอนใต้ของประเทศไทยเพื่อทำการเคลื่อนไหวใต้ดินภายใต้ความช่วยเหลือของ M.P.A.J.A. (Malay People Anti -Japan) ในการต่อสู้กับประเทศญี่ปุ่นครั้งต่อไป (Nik Anuar, 1978 : 44-45)

การเป็นอยู่ของประชาชนชาวอินเดีย ขณะนั้นแตกต่างกับประชาชนชาวมลายู คือประชาชนชาวอินเดียมีฐานะยากจนและมีชีวิตที่อดอยาก สมัยนั้นชาวอินเดียอยู่ภายใต้การนำของ

มหาดมะ คานธีได้ทำการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการปกครองของอังกฤษโดยได้รับการสนับสนุนจากทหารญี่ปุ่น ด้วยการจัดตั้งองค์กรเพื่ออิสรภาพของประเทศอินเดีย ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่แนวความคิดต่อต้านประเทศอังกฤษ จากการต่อสู้ของคานธีและชาวอินเดียนี้เองได้เป็นแรงจูงใจและสร้างจิตสำนึกแก่เติ้งกู่หมะฮูมุด มะไฮยิดดินเพื่อต่อต้านดินแดนมลายูจากการปกครองของประเทศไทย

การเป็นผู้นำในกองกำลัง 136 (Force 136)

กองกำลัง 136⁴³ เป็นชื่อรหัสขององค์กรใต้ดินที่ตั้งขึ้นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีศูนย์กลางปฏิบัติการที่ประเทศศรีลังกาและประเทศอินเดีย ทั้งสองประเทศนี้เป็นประเทศในแถบทวีปเอเชียที่อยู่ภายใต้อาณานิคมของประเทศไทย แต่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศญี่ปุ่นมาก่อน ตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1942 กระทั่งต้นเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 เมื่อประเทศญี่ปุ่นและฝ่ายอักษะพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ดินแดนบริเวณนี้จึงตกเป็นของประเทศไทย (Wan Hashim, 1993 : 3)

เนื่องจากเติ้งกู่หมะฮูมุด มะไฮยิดดินเคยมีประสบการณ์การทำงานในด้านต่างๆ มากมาย เช่น เคยเป็นศึกษานิเทศก์แห่งกลันตัน เป็นผู้นำระดับจ่านายสิบในกองกำลังทหารอาสาสมัครกลันตัน ดังนั้นความสามารถของท่านจึงเป็นที่ต้องการของทหารอังกฤษ และได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาลอังกฤษในการมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสมกับวิญญูณแห่งนักต่อสู้ของท่าน นั่นคือ การเป็นสมาชิกในกองกำลัง 136 ที่ประเทศอินเดียในตำแหน่ง “พันตรี” (Major) (ดูรูปที่ 2 หน้า 95) จากลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบตเทน แม่ทัพใหญ่ฝ่ายสัมพันธมิตรภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่แคนดี ประเทศศรีลังกาโดยในเดือนตุลาคม ค.ศ 1943 เติ้งกู่หมะฮูมุด มะไฮยิดดิน ซึ่งยังรับหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงใต้ดินได้รับเชิญให้ไปพบกับเจ้าหน้าที่อาวุโสของทหารอังกฤษที่นิวเดลี เพื่อมอบหมายหน้าที่การเป็นสมาชิกในกองกำลัง 136 ที่ประเทศอินเดีย (Mohd. Zamberi, 1999 : 63) ในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายมลายูสมัยที่ประเทศอินเดียและประเทศศรีลังกา สมาชิกฝ่ายมลายูส่วนใหญ่มา

⁴³ ชื่อฟอร์ซ 136 ใช้ปฏิบัติการเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น ส่วนในแถบยุโรป และแอฟริกา องค์กรเช่นนี้มีเช่นกัน แต่ใช้ชื่ออื่น ฟอร์ซ 136 เริ่มใช้ประมาณเดือน เมษายน ค.ศ. 1944 โดยอยู่ภายใต้การสั่งการอื่นที่ใหญ่กว่า ชื่อว่า “Special Operations Executive (SOE)” องค์กรนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือน มิถุนายน ค.ศ. 1940 อยู่ภายใต้กระทรวงเศรษฐกิจสงคราม (Ministry of Economic Warfare) มีศูนย์กลางที่ ถนน Ermin’s Hotel Caxton Street ในกรุงลอนดอน แต่ภายหลังได้ย้ายไปยัง Baker Street ในระยะแรกของการก่อตั้ง SOE มีหัวหน้าชื่อ เซอร์ แฟรงค์ นิลสัน (Sir Frank Nelson) ซึ่งเป็นผู้มากประสบการณ์ด้านการเมือง การทหารและการสอดแนม หลังจากนั้น 2 ปี เซอร์ แฟรงค์ นิลสัน ก็ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ เซอร์ ชาร์เลส ฮัมโบร (Sir Charles Hambro) ซึ่งเคยเป็นที่ปรึกษาด้านการบริหารงานทั่วไปแก่นายกรัฐมนตรี วินสตัน เชอร์ชิล ได้เข้าแทนที่ (Wan Hashim, 1993 : 3) บุคคลแรกที่เข้าร่วมในกองกำลัง 136 ฝ่ายมลายู คือ ริชาร์ด บรูม (Richard Broom) และจอห์น ดิวอิส (John Davis) แต่เติ้งกู่หมะฮูมุด มะไฮยิดดินเป็นชาวมลายูคนแรกที่เข้าร่วมในกองกำลัง 136 นี้

จากผู้ที่เคยเข้าร่วมในกองทหารอาสาสมัครชาวมลายู ราชนาวี และจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในต่างประเทศ เช่น มั๊กกะฮุ และประเทศอินเดีย (Wan Hashim, 1993 : 7)

ในระยะแรกกองกำลัง 136 ได้รับความร่วมมือจากชาวจีนบางส่วนที่อยู่ในกลุ่มพรรคลัทธิชาตินิยมก๊กมินตั๋ง บุคคลที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ ลิม โบ เส็ง (Lim Bo Seng) เป็นคนหนึ่งที่มียุทธคุณต่อกองกำลัง 136 อย่างมากโดยเฉพาะในด้านการสรรหาผู้สนับสนุนจากเมืองจกิง (Chongking) ในประเทศจีนเพื่อเคลื่อนไหวย่างลับๆในกองกำลัง 136 การเคลื่อนไหวดังกล่าวได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากเต็งกูมะฮมุด มะไฮยิดดีน (Wan Hashim, 1993 : 14)

บทบาทของเต็งกูมะฮมุด มะไฮยิดดีนในกองกำลัง 136

ตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1944 กองกำลัง 136 ซึ่งเป็นองค์กรการเคลื่อนไหวใต้ดินที่อยู่ภายใต้สาขาสหพันธ์รัฐมลายา ได้มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ภายใต้สาขานี้ได้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ สาขาก๊กมินตั๋ง สาขา M.P.A.J.A.⁴⁴ (Malay People Anti-Japan) และสาขามลายู โดยมีเต็งกูมะฮมุด มะไฮยิดดีน รับตำแหน่งเป็นหัวหน้าดูแลความพร้อมของกองกำลัง 136 สาขามลายู (Wan Hashim, 1993 : 25) เพื่อปฏิบัติการต่อต้านทหารญี่ปุ่นและไทยที่ชายหาดฝั่งตะวันออกของดินแดนมลายู (Ahmad Fathy, 1994 : 95 ; Nik Anuar, 2001 : 5)

หน้าที่ดังกล่าวนับว่าเป็นหน้าที่ที่หนักสำหรับท่าน เพราะในระหว่างเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีชาวมลายูจำนวนมากซึ่งท่านเองไม่แน่ใจว่าจะสามารถดึงชาวมลายูเหล่านี้มาร่วมในกองกำลัง 136 ได้เพียงใด แต่ท่านได้พยายามทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ โดยขั้นแรกเมื่อรับหน้าที่ในตำแหน่งหัวหน้ากองกำลัง 136 ท่านได้ประกาศให้ชาวมลายูทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศอินเดียขณะนั้นติดต่อกับท่านหรือเดินทางไปพบท่านที่ Malayan Lodge วิธีนี้นับว่าประสบความสำเร็จพอสมควรเนื่องจากชาวมลายูที่กำลังศึกษาอยู่ที่ประเทศอินเดียในขณะนั้น เช่น มุฮัมมัด เซน ยะอ์ฟิร (Mohd. Zain Jaafar) นิมะฮมุด (Nik mahmud) นิมาน (Nik man) และอับดุลฮาดี มุฮัมมัด (Abdul Hadi Muhammad) ซึ่งเป็นนักศึกษาจากโรงเรียนอามีนียะฮุ (Aminiah) ได้เดินทางมาพบท่าน นอกจากนั้นท่านยังได้ติดต่อกับชาวมลายูที่อาศัยและฝึกฝนด้านการทหารที่ประเทศอินเดีย พวกเขาเหล่านี้เคยเข้าร่วมในกองทหารอาสาสมัครของอังกฤษมาแล้วในช่วงอังกฤษอาศัยในแผ่นดินมลายู และได้รับความปลอดภัยจากการล่าถอยไปยังประเทศอินเดียและประเทศศรีลังกา กลุ่มลูกหลานชาวมลายูเหล่านี้ได้แก่ มุฮัมหมัด เซน ฮูเซน (Mohd. Zain Husein) เซคอับดุลเราะฮูมาน บุก (Abdurrahman Bux) เต็งกู อุสมาน บิน เต็งกู มุฮัมมัด ยีวา (Tengku Osman bin Tengku Muhammad Jiwa) อิบรอฮีม บินอิสมาอีล (Ibrahim bin Ismail) และมุฮัมมัดนูรานี (Mohd Nor Rani) (Wan Hashim, 1993 : 25) ขั้นที่สอง เต็งกูมะฮมุด มะไฮยิดดีนได้ไปเยี่ยมเยียนประเทศในตะวันออกกลางและยุโรป ลูกหลานชาวมลายูจำนวนมากได้ไปศึกษาหาความรู้ที่นั่น ท่านได้ไปเยี่ยมประเทศซาอุดีอาระเบีย อียิปต์ อังกฤษ และได้ไปเยี่ยมนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในมั๊กกะฮุ ไคโร ญิดดะฮุ ลอนดอน ปาเลสไตน์ อิรัก จอร์แดนและอินเดีย ทั้งนี้เพื่อรวบรวมนักศึกษาชาวมลายูและชาวมลายูปัตตานีมาร่วมในกองกำลัง 136 พวกเขาได้สนองตอบเจตนารมณ์

⁴⁴ กลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นชาวมลายู

ของเต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดิน ด้วยการเดินทางไปยังประเทศอินเดียและประเทศศรีลังกา เพื่อเข้ารับการทดสอบก่อนที่จะเข้าร่วมในกองกำลัง 136 (Sunday Times, 1947 : 2)

ในปี ค.ศ. 1943-1944 เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดินได้ไปเยี่ยมสถานที่ในประเทศอินเดีย ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องบรรดาชาวมลายูให้เข้าร่วมในกองกำลัง 136 โดยชาวมลายูเหล่านี้จะได้รับการฝึกฝนด้านการทหารเป็นเวลาหลายเดือน ทั้งทางด้านสมรรถภาพร่างกาย การทหาร ยิงปืน การต่อสู้แบบจู่โจม การก่อวินาศกรรม อ่านแผนที่ เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เรือพาย เรือยาง และฝึกฝนเกี่ยวกับการกระโดดร่ม จะทำการฝึกฝนภาคสนามตามสถานที่ เช่น ที่บอมเบย์ (Bombay) ปูนาห์ (Poonah) ยับบูลปูรี (Jubbulpore) มัทราส (Madras) เจสโซรี (Jessore) เทรนโซมาเลีย (Trinsomalia) ราวัลพินดี (Rawalpindi) เบงกอล (Bengol) โคลัมโบ (Columbo) กัลกัตตา (Kalcata) และบริเวณเชิงเขาหิมาลัย โดยผู้ที่เข้ารับการฝึกทุกคนจะแบ่งเป็นกลุ่มเล็กและฝึกในสถานที่ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ท่านได้เตรียมตัวเพื่อประเทศมลายูได้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Wan Hashim , 1993 : 8) เกี่ยวกับเรื่องนี้สายลับชาวอังกฤษคนหนึ่งได้กล่าวว่า

“เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดินถูกส่งไปยังมักกะฮ์เพื่อรวบรวมชาวมลายูให้เข้าร่วมการต่อสู้ของอังกฤษ ซึ่งความพยายามของท่านประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะกับชาวมลายูปัตตานี รัฐบาลอังกฤษได้ให้สัญญาแก่เต็งกูมะฮุมุด มะไฮยิดดินว่าจะช่วยเหลือท่านในการปกครองตนเองของปัตตานี และเมื่อสัญญาเหล่านี้ประสบความสำเร็จเต็งกูก็จะมีสิทธิเสรีภาพในการปกครองตนเองด้วยระบบการเมืองมลายู” (Nik Anuar, 2001 : 5 quoting *Political Intelligence Journal* 4/48)

สิ่งที่สร้างกำลังใจและแรงบันดาลใจแก่บรรดาชาวมลายูในการเข้าร่วมในกองกำลัง 136 นี้ คือ การได้เห็นและรับรู้เกี่ยวกับความทุกข์ทรมานของชาวมลายูอันเนื่องจากการปกครองของญี่ปุ่นในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา มีการกล่าวว่าชาวมลายูจำเป็นต้องบริโภคหนูในบางครั้ง ต้องสวมเสื้อผ้าที่ทำจากกระสอบอันเนื่องจากการขาดแคลนอาหารและเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น เจลิมเกียรติ ขุนทองเพชร (2529 : 38) ได้อธิบายว่า หลังจากที่รัฐบาลไทยร่วมมือกับประเทศญี่ปุ่นประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 1942 (พ.ศ.2485) ไม่นานนักสภาพเศรษฐกิจของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ตกต่ำลง ข้าวซึ่งเป็นอาหารจำเป็นที่สุดในขณะนั้นเริ่มขาดแคลนลง มีรายงานว่าเมื่อเกิดสงครามใหม่ๆ ราคาข้าวเพิ่มขึ้นลิตรละ 1 บาท จนถึง ค.ศ. 1947 (พ.ศ. 2490) ราคาข้าวยังเพิ่มขึ้นอีกถึงกิโลกรัมละ 3 บาท ราคาขางพาราดกต่ำลงอย่างรวดเร็ว สร้างความเดือดร้อนต่อชาวสวนยางอย่างมาก บางหมู่บ้านประสบกับความอดอยากเนื่องจากขายยางไม่ได้ ไม่มีเงินซื้อข้าวมาบริโภคจนต้องเปลี่ยนมารับประทานเผือกหรือมันแทนข้าว สำหรับในสี่รัฐมลายู [สี่รัฐมลายู คือ ปัตตานี กลันตัน ตรังกานู และเปอร์ลิส] ซึ่งญี่ปุ่นประกาศดินเป็นของขวัญให้ประเทศไทยนั้น ประสบความขาดแคลนยิ่งกว่าในสี่จังหวัดภาคใต้เสียอีก มีการกล่าวว่าหากมีเปลือกแดงไหลตามน้ำมาต้องคว่ำไปกินก่อน หมู่บ้านบางแห่งที่ทหารญี่ปุ่นตั้งอยู่ใกล้ เช่น ในหมู่บ้านรูสมะมีแล เขตอำเภอเมือง